

Zverejnenie ktorejkoľvek časti textu je možné len s uvedením zdroja:
Online lexikón slovenských filmových tvorcov, www.ftf.vsmu.sk

SVETOZÁR ŠTÚR

(21. 2. 1951, Bratislava) Slovenský hudobný skladateľ. Pochádza z významnej rodiny novinárov a publicistov, je prasnovcom Ľudovíta Štúra. Vyštudoval Kompozíciu a dirigovanie na Hudobnej fakulte Vysokej školy múzických umení v Bratislave. Po škole pracoval v Lúčnici, hudbu tvoril aj pre divadelné predstavenia. Okrem iného pôsobil aj vo filharmóniách na Kube či v Egypte. S filmovou hudbou začíнал v spolupráci s Dušanom Trančíkom – ako v Krátkom filme (*Vydýchnuť*, 1970; *Vrcholky stromov*, 1972), tak aj na Kolibe v hranom filme (*Vítaz*, 1978). Bol dvorným skladateľom Štefana Uhra (*Zlaté časy*, 1978, *Kosenie Jastrabej lúky*, 1981; *Šiesta veta*, 1986; *Správca skanzenu*, 1988). Spolupracoval aj s Miloslavom Lutherom (*Štek*, 1988), Stanislavom Párnickým (*Pásla kone na betóne*, 1982; *Kára plná bolesti*, 1985), Jánom Pirohom (*Kangchenjunga*, 1981; *Sagarmatha*, 1988), Jánom Zemanom (*Na konci diaľnice*, 1982; *Úsmev diabla*, 1987) či Zorom Záhonom (*Pomocník*, 1981).

ŠKOLSKÝ ROK: 2017/2018

ROZHOVOR VIEDLA: Tatiana Rusnáková

STRIH: Katarína Koniarová

KAMERA: René Kontúr, Marcel Smieško

ZVUK: Peter Markovski

PRODUKCIA: Róbert Slimák

PEDAGOGICKÉ VEDENIE: Zuzana Mojžišová, Eva Filová, Jozef Hardoš

Váš otec bol novinár a politik, mama divadelná vedkyňa. Ako si spomínate na detstvo? Ako ste vnímali prácu svojich rodičov?

Otec bol viac novinár ako politik, preto aj robil predsedu Zväzu slovenských novinárov, to bol záver roku 1968, no a po nežnej revolúcii samozrejme už generácia šesťdesiatosmičkárov zavadzala. Vtedy pôsobil ako šéf slovenskej ČTK, tlačovej kancelárie, a potom pôsobil v tlačovom ústredí prezidentskej kancelárie u Michala Kováča. Mater mala inú cestu, tá vyštudovala obchodnú akadémiu, ale vždy ju ťahalo divadelné prostredie, tak si diaľkovo urobila divadelnú vedu na VŠMU. Naša família, teda rodičia a starí rodičia, boli právnici alebo lekári, takže predpokladali, že pôjdem v šľapajach rodiny. (Smiech.) No ja som sa utrhol na hudbu (smiech). Pre našich to bol šok, ale boli veľmi tolerantní.

Ako vás rodičia ovplyvnili pri výbere povolania?

Vybral som sa samostatnou cestou, lebo som si tajne podal prihlášku na konzervatórium. Problém bol v tom, že otec sa poznal s riaditeľom konzervatória, profesorom Nováčkom, a tak celé to moje tajomstvo vyšlo najavo.

Ako ste v detstve vnímali vašich slávnych predkov?

No tak... (Smiech.) Za to človek nemôže. Samozrejme, že človek je hrdý na priezvisko Štúr. Spomínam si, na základnej škole, keď sme písali diktát zo slovenčiny, tak som urobil šialenú hrúbku A triedna mi povedala, že aká to je hanba, Štúr a takúto chybu urobí. No ja som sa postavil a hovorím, ja ako Štúr si to môžem dovoliť (smiech). To bol potom malý prúser. (Smiech.)

Aký vplyv mali na vašu rodinu spoločenské alebo politické pomery?

V podstate ako na každého, politikou je všetko okolo nás. U otca bol problém, samozrejme bol odvolaný v roku 1989, po revolúcii, tiež bol odvolaný z funkcie v ČTK, takže dosť sa to odrazilo aj na famílii.

Kedy ste sa rozhodli venovať hudbe a prečo práve hudbe?

Neviem. (Smiech.). Možno na to mal vplyv aj nebohý pán profesor Ján Boor, lebo bol jedným z rodinných priateľov a strašne rád hral na klavíri. Ja ako batol'a som sa vždy pratal pod klavír a počúval. (Smiech.). Tak možno tam sú tie korene hudby.

Hudbu ste študovali na VŠMU pod vedením mnohých známych mien, napr. pána Cikkera. Čo z ich učenia vám najviac pomohlo v kariére?

Samozrejme úžasný prístup tak profesora Cikkera, ako pedagóga na dirigovanie, pána Ladislava Slováka, šéfa filharmónie, taktiež profesora Haluzického, ktorý mal na starosti zbory. Obrovský prínos vidím aj v individuálnom prístupe k študentom. Napríklad profesor Slovák a aj ostatní boli príjemní a dobrosrdeční a naozaj si našli čas na mladú generáciu, ktorú veľmi zodpovedne pripravovali a manipulovali v dobrom slova zmysle.

Aké ste mali vzťahy so spolužiakmi, bol to pre vás inšpiratívny kolektív?

Odbor Kompozícia a dirigovanie je obmedzený počtom prijatých študentov. V našom ročníku sme s Marošom (Mariánom – pozn. Z. M.) Vachom, súčasným dirigentom, boli dvaja. Ten kolektív ako taký neexistoval, každý každého do detailu poznal. Pán dirigent Slováč bol veľmi prísny a perfekcionalista, profesor Cikker bol skôr takej ľúbivej povahy. Odmietol chodiť na VŠMU, vtedy ešte na Štúrovej ulici, tak sme chodili k nemu domov do Fialkového údolia. Ako sme sa usadili, tak nás ponúkol koňakom alebo škótskou whisky. No tak sme dva, tri štamperlíky vypili a potom sme sa venovali učivu. (Smiech.)

Po škole ste pracovali ako dirigent v Lúčnici, ktorú váš otec spoluzakladal. Čo vás k tomu viedlo? Aký máte vzťah k folklóru?

Čo sa folklóru týka, to je kapitola sama o sebe. Ja som prvé „lúčniarske“ dieťa. (Smiech.) Druhým dieťaťom je Barborka Nosáľová, ktorá je teraz vydatá za Jožu Ráža z Elánu. Folklór je veľmi vďačný, lebo napr. s Ďusom (Jurajom – pozn. Z. M.) Kubánkom sme urobili samostatný folklórny večer *Hrachová baba*. Človek sa štúdiom jednotlivých oblastí a rajónov dostával do folklórnej oblasti veľmi rýchlo. Ešte som zabudol, manželku mám taktiež z Lúčnice, to je tiež veľmi dôležité. (Smiech.) Tým, že ešte voľakedy existoval orchester aj v Lúčnici, aj v SEUK-u, ktorý sa potom v rámci rôznych šetrení zrušil a orchestre boli nahradené ľudovkami, sme si užili veľa zájazdov, pôsobil tam napríklad aj Berky Mrenica, bože môj, to si už človek ani nepamätá. (Smiech.)

Pracovali ste aj v zahraničí, pôsobili ste v Egypte či na Kube. Ako ste sa dostali do týchto krajín? Ako vás ovplyvnil tamojší život?

V tých časoch existovala jediná inštitúcia, Slovkoncert, ktorá organizovala všetko. Keď chcel niekto ísť von, tak musel cez Slovkoncert. Čo sa týka káhirskeho obdobia, do Európy prišli predstavitelia egyptskej strany s tým, že hľadajú dirigentov do ich orchestra. Mal som koncert vo filharmónii, na ktorý prišli, a tým pádom to bolo jasné. Tam som pôsobil desať mesiacov, jednu sezónu, a potom som odišiel, lebo (smiech) stačilo arabského okolia. Arabská hudba pozná štvrt' tón, čo naša hudba európska nepozná, tak to bolo pre mňa ako pre hudobníka veľmi zaujímavé štúdium skladbičiek.

Do Kuby som šiel taktiež cez Slovkoncert, tam boli štyri koncerty v dosť širšom období. Kubánci sú veľmi veľkorysí, deň-dva pre nich nehrá rolu, takže tam to bolo veselé. (Smiech.)

Už na konzervatóriu ste tvorili filmovú hudbu, aký veľký je pre vás rozdiel medzi filmovou a vážnou hudbou?

Pojem vážna hudba je dosť divný, hudba môže byť podľa mňa dobrá alebo zlá. Nerozlišujem medzi vážnou a populárnou alebo operetnou. Na rozdiel od klasickej kompozície je fakt, že filmová hudba sa prispôsobuje obrazu. Je veľmi dôležité, že prvoradá je obraz, kdežto keď komponujete napríklad symfóniu, tak isté zákonitosti sú dané.

S filmovou hudbou ste začínali vo filmoch Štefana Uhra *Zlaté časy* a Dušana Trančíka *Vít'az*. Ako si spomínate na toto obdobie? Ako hodnotíte svoju tvorbu s odstupom času?

(Smiech.) Začalo tým, že ešte na VŠMU som preludoval v triede cez pauzu nejaké motívky, naraz sa otvorili dvere a prišiel profesor Budský, čo bola jedna kapacita vo veľkom štýle. My sme však mali zakázané hrať tieto štýly hudby, no tak si hovorím: „Chlapče, skončil si na škole.“ Ale naopak, zavolať si ma s tým, že robí v činohre SND Saroyanovu jednu hru, *Čas tvojho života*, no a ako ma počúval hrať, tak si spomenul na postavu Lesleyho, černocho

klaviristu, ktorý tam hrá. Povedal, že ma potrebuje do hry, len si to musím vybaviť s profesormi, no a prešlo to. Na jednom z týchto predstavení bol aj Dušan Trančík, ktorý asi týždeň potom, čo ma videl, volal, že by rád so mnou hudobne spolupracoval, no a tak prišlo k *Vítazovi*. (Smiech.) Neskôr, asi o tri týždne, sa ozvala produkcia s tým, že so mnou chce hovoriť Števo Uher.

Pracovali ste s rôznymi režisérmi, s Miloslavom Lutherom ste natočili tri televízne filmy: *Starý včelár*, *Triptych o láske* a *Ráno pod mesiacom*. Je práca pre televíziu odlišná? Všetky tri filmy boli adaptáciami diel známych spisovateľov. Do akej miery ste sa pri tvorbe venovali aj predlohám?

Tie adaptácie a predlohy sú skôr na dramaturgiu, lebo tam ja nemám čo dopĺňať. Môžem konzultovať, že toto by možno bolo lepšie, ale skôr režiséri sú na tieto veci. So Slávom Lutherom to bola tiež veľmi vydarená spolupráca. Práca v televízii a v hranom filme. V podstate to bolo pre mňa rovnaké, lebo ja som potreboval k tomu maximálne klavír. Orchestrálna verzia bola doplnená neskôr, princíp je ten istý. Pre mňa to znamenalo, že som pendloval z výškovej televíznej budovy v Mlynskej doline na Kolibu. To je jediný rozdiel. (Smiech.)

Tvorivý tím ste vytvorili so Štefanom Uhrom. Vaša hudba sprevádza takmer celú jeho neskorú tvorbu. Čím bola táto spolupráca taká úspešná?

Števo Uher bol nesmierne milý a citlivý človek, čo mne povahovo vyhovovalo. A bol vždy veľmi kľudný, veľmi prispôsobivý, až inšpiratívny. Vynikajúco sme si padli do oka. Jemu sa so mnou dobre robilo a mne s ním takisto.

Ktorý z režisérov vám bol najbližší poetikou?

Ťažko povedať, ktorý najviac. Poetickosť je aj protipól dramatickosti. Každá hudba má v sebe tieto protipóly. Sú citlivejšie režisérske povahy, ktoré predurčujú tú poetickosť, no ale bez toho druhého protipólu by nevznikla kvalitná hudba. Tam je skôr otázka na charakter toho filmu, detektívka je iná ako rozprávka. Ide tam o vsunutie vyváženia týchto dvoch prvkov.

Ste taktiež autorom hudby k dokumentárnym filmom Jána Piroha z horolezeckého prostredia ako *Sagarmatha* či *Kangchenjunga*. Ako ste sa dostali k týmto filmom?

V kolibskom bufete. (Smiech.) Zhodou okolností sme sa stretli s Jankom, povedal mi, že dokončuje *Kangchenjunga*, a pýtal sa ma, či by mi to vyhovovalo, lebo je to film hraný, ale mal mnohé črty dokumentárneho filmu. Pirohovi sa podarilo vystihnúť charakter veľhôr, kde chudák tiež absolvoval prvý tábor a skoro odišiel. (Smiech.)

Ako vyzeral tvorivý proces pri výrobe hudby k filmu?

Všetko záviselo od dohovoru. Sú dva druhy režisérov. Tí, ktorí majú konkrétnu predstavu o tom, čo chcú. Čo je na jednej strane ideálne, lebo človek vie, kde sa má pohybovať. Sú ale aj režiséri, ktorí to nechajú na vás. Povedia mi o svojej predstave, ale 90 percent nechávajú na mňa, nechávajú priestor otvorený. Čo je lepšie, ťažko povedať, lebo v tej druhej možnosti, keď skladateľ dostane voľno, tak sa mu ľahšie píše a ľahšie vníma, ako keď je zošňurovaný konkrétnou predstavou režiséra. Ale vždy sa dá dohodnúť. V tomto bol Uher úžasný, že on tých 90 percent nechával. Mal samozrejme pripomienky, ale to je bežné. Aj režiséri, ktorí

zväzovali človeka, boli odlišní, jedni boli tvrdší, druhí voľnejší, ale vždy sme nejakú vedeli spoluprácu dokončiť. (Smiech.)

Stalo sa vám, že režisérovi sa vôbec nepáčila hudba, ktorú ste napísali?

Stalo sa, samozrejme, ale našťastie sme to vedeli dohodnúť dopredu. Vysvetlil som, ako to bude, prehrali sme si to, spripomienkovali sme si to. Števo Uher mal raz pripomienku, že hlavný motív by mohol byť výraznejší, tak sme mali veľkú pauzu, ja som podpísal pár partov. Potom už bol Števo spokojný a točilo sa ďalej.

Vaším posledným titulom je televízna rozprávka *Zlatý chlieb*. Bol to dobrovoľný alebo nedobrovoľný odchod zo sveta filmu?

Dobrovoľný, dobrovoľný. Cítil som pocit prepracovania, pendloval som hore dolu a už som cítil, že treba pribrzdiť.

Keby ste si mohli vybrať jedno svoje dielo, ktoré by vás malo reprezentovať, ktoré by to bolo?

(Smiech.) Protestujem, to by som bol sám proti sebe, keby som vybral niektorú hudbu. Všetky sú geniálne, takže ťažko si vybrať. (Smiech.)

Máte alebo mali ste nejaký filmový sen? Nejakého režiséra, s ktorým (by) ste chceli spolupracovať?

Jediné, čo ma mrzí je, že odišiel Jožko Bednárík. Čo sa týka hudobného sna, tak priblížiť sa k Morriconemu, aspoň náznakovo. (Smiech.) Veľmi ovplyvnil aj moju muziku tým, že začal používať okrem klasických orchestrálnych nástrojov aj elektroniku, všelijaké aparatúry, čo bolo veľmi, veľmi zaujímavé, a to vedel rozpracovať. Aspoň o poschodie nižšie, ako bol Morricone. Ako je, teda. (Smiech.)

Čo spôsobilo pokles vašej aktivity po 80. rokoch? Čomu ste sa venovali v rokoch, keď ste netvorili pre film?

Ničomu. (Smiech.) Po Nežnej revolúcii, ako tomu hovoríme, to boli nesmierne rýchlo utekajúce dejiny. Práce bolo pomenej, vieme, že Koliba mala svoju veľkú krízu, súviselo to s politickými, ekonomickými, generačnými zmenami. Mladí režiséri, ktorí teraz študujú, majú kontakty so spolužiakmi z toho odboru, ktorý potrebujú. Tam sa už zabehnutá koľajnicová mašineria filmu rozpadáva. Aj roky pribúdajú, všakže, zvládnuť dirigentskú robotu, kompozície filmové... Bolo toho nesmierne veľa, lebo som spolupracoval aj s filharmóniou ako dirigent, s Československým rozhlasom, orchestrom, v operách SND, SĽUK, Lúčnica, takže toho bolo dost.

Chcel by som ešte spomenúť kapitolu hudby k inscenáciám v činohre SND, režisérov Miloša Pietora, Paľa Haspru, Ľuba Vajdičku, Emila Horvátha, tam aj Bednárík právom patrí, a to bol moment, keď si človek naozaj povie: „Ešte pár rokov (smiech) si chcem užiť (smiech) a nezodrat' sa.“ Spústa priateľov, mám na mysli konkrétne Jara Filipa napríklad, majú päťdesiatpäť, päťdesiatšesť, a odchádzajú. Povedal som si, to nestojí za to, aby si dopadol ako títo.

Ešte by som sa chcel vrátiť k tomu Saroyanovi, tam niekde vznikala vo mne predstava kompozície hudby k filmom a predstaveniam ako zážitku aj pre mňa. Bol to totiž od Gustáva Valacha, po nebohého Jožka Kronera, nebohého Miša Dočolomanského nesmierne herecky nabitá inscenácia. Ešte vtedy mladá Božidara Turzonovová, tá tam mala rozkošnú rolu mladej prostitútky, tak s tým si veľmi dobre poradila. (Smiech.) Toľko k tej plejáde hviezd, už značne preriedenej.

Stretol som aj iných. Napríklad Hapku. To bolo tiež na Kolibe hore, on točil hudbu k *Tisícročnej včele* a ja som bol vo vedľajšom štúdiu. Mali sme fajčiarske pauzy, a to bolo veľmi zaujímavé stretnutie s ním, no bohužiaľ jediné, ďalšie sme nestihli. Mal tiež taký zvláštny prístup, mám pocit, že on bol tiež perfekcionista, že do puntíka, poslednej noty vedel napísať všetko pre členov orchestra a proste vedel skĺbiť celú skupinu hudobníkov, a to teda klobúk dole.

Čomu sa venujete teraz, keď už neskladáte hudbu?

Tých akcií je dost'. Priznám sa, venujem sa chalupe. (Smiech.) I keď v tomto zimnom období je to ťažšie, lebo človek aj starne, už teraz odhrabávať sneh a rúbať drevo a kúriť, už sa človeku nechce. Ale mám taký okruh priateľov, s ktorými môžem posedieť trošku aj podiškurovať.

Ako vnímate súčasný slovenský film a súčasnú filmovú hudbu?

Mladší režiséri, ktorí vstupujú do diania filmu, vyhľadávajú svojich rovesníkov, čo je nakoniec múdre, lebo generačný rozdiel sa prejavuje. Je komplikované, keď narazí kosa na kameň. Nakoniec aj slovenský film sa úžasne spamätáva z všelijakých rokov nečinnosti a zlých pomerov a situácií.